

DEMOCRACY AND THE RISE OF WOMEN'S MOVEMENTS IN SUB-SAHARAN AFRICA

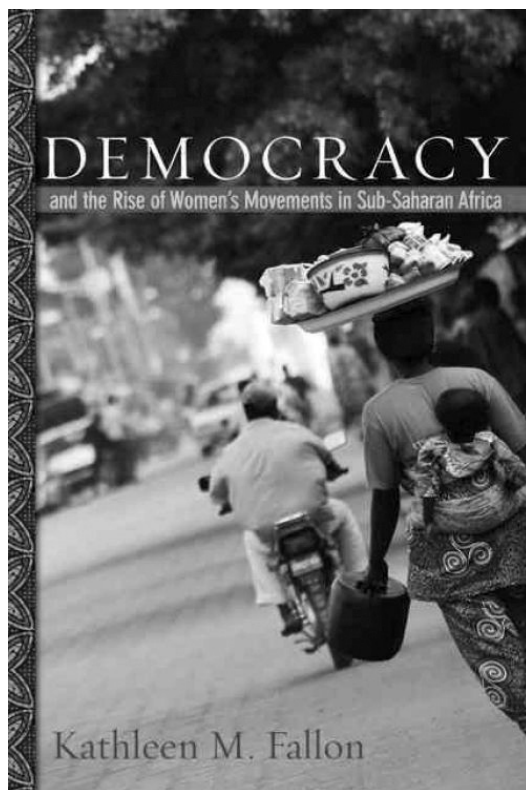
KÉSZÍTETTE: BAGI JUDIT¹

E könyvében Fallon a szubszaharai afrikai országok esetében vizsgálja a 20. század második felében végbemenő demokratikus átmenet, és az azokban formálódó női politikai és civil mozgalmak közötti kapcsolatokat. Végig határozott fókusz helyeződik Ghánára, ezen államhoz köthetőek ugyanis a szerző empirikus vizsgálatai. Nem csak a gyarmatosítást követő folyamatokról szól Fallon írása, a hét fejezetre tagolódó kötet ugyanis a kolonizáció előtti, illetve a gyarmatosítás ideje alatt fennálló vagy éppen betiltott női szerepvállalások történelmi vonatkozását illetően is kiváló összefoglalóval szolgál. A fekete kontinensbeli nők múltbéli politikai és civil szerepvállalásának bemutatása egy újfajta látásmódot ad az Afrika kontextusában értelmezett társadalmi nemek egyenlőségének, ugyanis, mint ahogy Fallon beszámolójából kiderül, már a gyarmatosítás előtt nagy számban léteztek női érdekérvényesítő szervezetek. Ebben az időszakban különösképpen fontos szerepet bírt a női vezetők társadalomban elfoglalt helye és megbecsültsége. Ahogy a szerző kiemeli, a sváziknál például a király anyja a királlyal együtt volt felelős a kormányzásáért. Mindkét uralkodó saját rezidenciával, bírakkal és hivatalnokokkal rendelkezett. A női és a férfi uralkodó külön kormányzott, ám egymás folyamatos ellenőrzésével tartották fenn az egyensúlyt. Az Afrika délnyugati részén fekvő Angolában szintén társuralkodói rendszer működött, a király általában a nővéreivel vagy húgáival kormányzott együtt, aki szintén külön adót szedett és saját hivatalnokokkal rendelkezett. Sierra Leone esetében a mendé népcsoporthoz tartozó nők voltak a tagjai az úgynevezett Bundu-nak, amely egy hierarchikusan strukturált női politikai szervezetként működött. Egyéb szubszaharai afrikai térségekben nem csak társuralkodói formában, hanem a hatalom egyedülálló birtokosaiként például, mint királynők és törzsfőnökök is működtek vezetői státuszban a nők. Nigéria esetében egy 20. század eleji példát hoz a szerző a gyarmatosítás előtti aktív női érdekérvényesítésre vonatkozóan, amikor is egy három hónapon át tartó tüntetéssorozat alkalmával több tízezer nő mobilizálására került sor. A „nigériai nők háborújának” a britek által vidéki területekre vezérelt rendőrök és katonák gyűjtogató és egyéb pusztító tevékenysége vetett véget. Az akciók következtében számos nő is életét vesztette. Fallon tehát rávilágít arra, hogy a kolonizáció előrehaladtával sorra fojtották el a női mozgalmakat, amely a nők politikai életből való fokozatos kiszorulását eredményezte Ghána és egyéb fekete kontinensbeli államok esetében is. A szerző

Kathleen M. Fallon

Democracy and the Rise of Women's Movements in Sub-Saharan Africa

The Johns Hopkins University Press, 2008, pp. 168.

megjegyzí továbbá, hogy Afrika gyarmatosítás előtti női politikai reprezentációjához egy olyan eszmeiség is kapcsolódott, amely szerint a női társadalmi, gazdasági és politikai érdekeket kizárólag nők tudják képviselni.

A kötet egésze során végigvonul a szubszaharai Afrika Közép-Kelet-Európával és Latin-Amerikával történő összehasonlítása a női mozgalmak térnyerése, valamint a gender kérdések tekintetében. A szerző részéről folyamatos reflexiókat látunk tehát arra vonatkozóan, hogy a földrajzi és kulturális szempontból is jelentősen elkülönülő térségekben mely tényezők motiválták és vitték sikerre, vagy adott esetben vezették kudarchoz a női érdekérvényesítéssel kapcsolatos civil és politikai szerveződések.

Ghána demokráciába történő átmenete 1992-ben valósult meg. Ahogy a szerző megjegyzi, 1990-ben a kormány és miniszterek tagjai között egyetlen női politikus sem szerepelt, a helyi politikában pedig mindössze 9,1 százalék volt a nők aránya. Ennek ellenére már az 1980-as évek során megfigyelhető volt a civilek részéről egyfajta mobilizáció, amely a nők politikába történő integrációját, valamint a valós érdekképviselésük kialakítását szorgalmazta (ilyen mozgalmak és szervezetek voltak például a következők: 31st December Women's Movement, Movements for Freedom and Justice). A nők aktívabb politikai szerepvállalását elősegítő kvóták viszont nem kerültek bevezetésre. Fallon rámutat arra, hogy a szubszaharai afrikai államok többségéhez hasonlóan a ghánai nők is hatványozottan hátrányos helyzetből indultak

az aktív politikai részvétel felé vezető úton. Köszönhető ez annak, hogy egy olyan maskulin politikai kultúrához kellett alkalmazkodniuk, amely jelentősen eltért a gyarmatosítás előttiől, így annak működése gyakorlati szempontból nem bizonyult ismerősnek az afrikai nők számára. A kezdeti nehézségek és a negatív hatások ellenére ugyanakkor a demokráciában történő átmenet során politikai, társadalmi és gazdasági értelemben is sikeresen tudták magukat pozícionálni a szubszaharai afrikai nők, szögezi le Fallon. Ehhez nagyban hozzájárult a kolonizáció előtti együttműködések újraélesztése, valamint a nők számára biztosított viszonylagos szabad mozgástér, melynek keretében nem kellett tartaniuk a gyarmatosítás ideje alatt tapasztalt megfélemlítéstől és esetleges gyilkosságokról.

Csupán a mellékletek között szerepel ugyan, ám rendkívül értékes részét képezi a kötetnek a kutatómódszertant bemutató rész. Fallon ugyanis saját kudarcainak és sikereinek ismertetésével tanácsokkal is a szolgálat hasonló témában terepmunkát végezni kívánó kutatók számára. A fejezetből megtudhatjuk, hogy az összesen 39 darab angol nyelvű mélyinterjú az alanyok otthonában vagy irodájában készült. A szerző elsősorban arra volt kíváncsi, hogy a megkérdezett ghánai nők milyen módon hallottak először a szervezetről, hogyan váltak taggá, valamint a szervezet milyen eddigi tevékenységében vettek részt belépésüket követően. Ahogy Fallon írja, két fő nehézséggel kellett szembenéznie az empirikus vizsgálódása során. Egyrészt a „politika” szó használata esetén negatív és visszautasító attitűdöt tapasztalt az interjúalanyok részéről. A szerző a továbbiakban kellő érzékenységgel, más szavak használatával kérdezett rá a szervezet és a politikai pártok közötti esetleges összefonódásokra. A kutatómunkát kihívások elé állító másik tényezőként a szerző fiatal korát és munkahelyi státuszát nevezi meg, annak ellenére, hogy ő maga előzetes feltételezés szerint legnagyobb hátráltató okként amerikai állampolgárságát és fehér bőrszínét látta. A várakozásokkal ellentétben viszont éppen a szerző fiatal volta miatt nem akartak vele találkozni az idősebb, magas beosztású ghánai nők. Az empirikus vizsgálatok másik nagy hányadát a 621 darab kérdőív adta, melynek kitöltésében kutatási asszisztensek segítettek a szerző munkáját. A kódolásra vonatkozóan is rendkívül precíz bemutatást találunk a mellékletben. Maga a kérdőív három fő részből épült fel: demográfiai adatokra, politikai szerepvállalásra, és női szervezetekkel kapcsolatos ismeretekre vonatkozóan találunk kérdéseket. A szerző elmondása szerint a kvalitatív és kvantitatív módszerek során szerzett tapasztalatok kölcsönösen segítettek egymást.

Érdekes, hogy a szerző elemzése során nem tér ki a kiugróan magas számú női politikussal rendelkező fekete kontinensbeli államokra (mint például Ruanda, Dél-afrikai Köztársaság vagy Szenegál). Fallon összességében bizakodóan tekint a jövőre a női mozgalmak térnyerését illetően, valamint e tekintetben példaértékűnek tartja az 1990-es évek eleje óta megvalósuló ghánai demokratikus átmenetet. Kétségtelen, hogy a kötet kiváló áttekintést nyújt a szubszaharai Afrika területén megvalósuló női mozgalmakat érintően, a Ghánában végzett empirikus vizsgálatok pedig egyedülálló módon nyújtanak biztos bázist az elméleti bemutatáshoz.

Jegyzet

- 1 A publikáció a Pallas Athéné Geopolitikai Alapítvány (PAGEO) hazai hallgatói, illetve kutatói ösztöndíjprogram támogatásával valósult meg.